

”Ben je nu of was je ooit...?” De slachtoffers van de McCarthyperiode schrijven hun eigen geschiedenis

Het was een historische gebeurtenis : voor de eerste keer sinds de feiten kwamen de overlevenden van de anti-kommunistische heksenjacht van de jaren vijftig samen in een publiek forum, met pers en televisie in de zaal. Ongeveer 700 mensen vergaderden twee dagen lang in Berkeley, California, om er samen met de jongere generatie over de feiten en lessen van de McCarthyperiode te praten. En daar de Verenigde Staten een land vol tegenstellingen, is het geen wonder dat het krantennieuws over het weekend onder meer sprak over een meeting van de Amerikaanse Nazi's, een grote overwinning van de textielarbeiders en (vooral) arbeidsters in hun strijd tegen de reaktionaire J.P. Stevensfabrieken, militaristische uitspraken van beide presidentskandidaten en de zoveelste moord op een zwarte in de laatste maand. Dit contrast was dan ook opvallend toen het symposium "Are you or have you ever been...?" (de beruchte vraag van de senaatskommissie van Senator Joe McCarthy : "...een lid van de kommunistische partij?") zaterdagmorgen geopend werd door de burgemeester van Berkeley, die zowel zwart is als uitgesproken socialist. De hele dag werd trouwens officieel tot een "Berkeley dag voor de burgerrechten" verklaard, en dat in een land waar dezelfde diskriminatie tegen links op andere plaatsen nog altijd onverminderd voortgaat. Het publiek bestond voor de helft uit mensen van over de zestig, zij die in de naoorlogse periode actief in de toen bloeiende KP gemilliteerd hadden, en uit jongeren die hun eerste politieke bewustzijn buiten de partij hadden opgedaan in de verschillende bewegingen voor burgerrechten voor de Zwarten en in de strijd tegen de oorlog in Vietnam. De generatiekloof tussen "oud" en "nieuw links" was fysisch merkbaar door de opvallende afwezigheid van de groep tussen 40 en 60, een groep die normaal de leiding van de socialistische beweging in de VSA in handen zou moeten hebben. Berkeley en de streek van San Francisco was ook om andere redenen dan het gunstig gestemde gemeentehuis een goede keuze : het was immers in San Francisco dat in 1960 studenten voor de eerste keer publiek tegen de McCarthypraktijken protesteerden, en de foto's van (toen nog zeer burgerlijke netjes geklede) jongens en meisjes die aan hun haren de trappen van het stadhuis afgesleurd werden, is zelfs nu nog schokkend. En in Berkeley begon in het begin van de jaren '60 de zogenaamde FREE SPEECH MOVEMENT (FSM), waaruit dan heel vlug de studentenkontestatie in de VSA en de rest van de wereld gegroeid is. Zowel de demonstratie van 1960 als eis

tot vrije meningsuiting hadden wat met de repressie tegen de KP te maken, maar er bestond geen organisch verband meer tussen de meeste ouderen, die thuis bleven en de jongeren, die toen al niet meer wisten wat de oudere politieke generatie betekend had. Het merkwaardige aan het symposium hier was ook het feit dat men niet was samengekomen om elkaar te feliciteren of uit pure nostalgie. Men wou de hele ervaring opnieuw analyseren en in het juiste perspectief plaatsen, want alleen zo kan de zware erfenis van die tijd overkomen worden.

De McCarthyperiode betekent een bijna totale breuk in de politieke ontwikkeling van de arbeidersbeweging in de VSA, een breuk die nog steeds niet geheeld is. In de jaren dertig tijdens de grote depressie, organiseerden de militanten van de CIO (Congress of Industrial Organization) de grote industrie in militante, klassebewuste vakbonden : de metaalbewerkeren, de automakers, de mijnwerkers, de havenarbeiders enz. De kern van deze militanten waren leden van de toen fenomenaal groeiende KP van de VSA. Na 1958 waren de meeste van die militanten uit de vakbonden gezet en had George Meany de linkse, klassebewuste CIO in de conservatieve, soms uitgesproken reaktionaire AFL-CIO opgeslorpt. Tijdens en nog na de oorlog waren vele als marxisten of zelfs kommunisten bekende wetenschappers en ambtenaren in bijna alle ministeries, zelfs in de toenmalige OSS (Veiligheidsdiensten, de voorloper van de CIA) vijftien jaar later is het zelfs niet meer mogelijk dat iemand die ooit op de middelbare school naar linkse voordrachten gegaan is nog een plaats bij de staat behoudt. Hetzelfde is het geval met de universiteiten, de filmindustrie en de pers. Om dit grotendeels geslaagde maneuver van rechts beter te begrijpen en, vooral, volgende keer niet voor dezelfde verrassing te staan werd het symposium in verschillende studiegroepen ingedeeld, waarvan ik de voornaamste belicht.

De vijand binnen en buiten de muren

In 1945-6 was de VSA de enige overwinnaar van de Tweede Wereldoorlog. Na een tactische periode van aarzende samenwerking met de Sovjet-Unie (een samenwerking die nota bene niet de informatie over de atoombomstrategie inhield, ondanks het pleidooi van kernfysici als Niels Bohr) hervatte men de Koude Oorlog, die al in 1917 als reactie op de Oktoberrevolutie was ingezet, en toen ook al op twee fronten tegelijk. De VSA stuurden troepen naar en tegen de jonge Sovjetrepubliek, steunden de reaktionaire krachten zolang die nog een kans schenen te hebben en, in het binnenland, begonnen ze met de systematische campagne tegen de socialisten en vakbondsmilitanten, die als bolsjewisten en agenten van het buitenland werden afgeschilderd. De beruchte Palmer Raids (de deportatie van honderden socialistisch actieve vreemdelingen in 1920) en de gerechtelijke moord op Sacco en Vanzetti maken deel uit van die vroege reactie op het vermaande "rode gevaar." Het

kwam er toen al op aan iedereen die te actief werd in de arbeidersbeweging ofwel als vreemdeling of als betaald agent van de Sovjet-Unie aan de kaak te stellen : zulke mensen waren dan immers "on-Amerikaans", een term die herinnert aan de propagandastijl van de Nazi's, die de Joden en Zigeuners als "on-Duits" en dus minderwaardig bestempelden. Het succes van links in de jaren dertig versterkte nog die behoefte om alle mogelijke tactieken tegen hen te gebruiken. En na de oorlog werd de strategie eigenlijk heel simpel : de Sovjet-Unie had toch de helft van Europa opgeslokt en was, via de partijen en linkse vakbonden, bezig met het ondermijnen van West-Europa. Na de nederlaag van Hitler werd de Sovjet-Unie (opnieuw) de "natuurlijke bedreiging van onze waarden en onze levensstandaard." Tegelijk kon deze propaganda tegen de Amerikaanse arbeidersbeweging gebruikt worden, waarbij elke militant automatisch een radikaal was, en radikaal=kommunist=buitenlands agent=spion. Zo eenvoudig was dat. In de werkgroep "Buitenlandse Politiek" spraken Prof. Douglas Dowd en Barton Bernstein over dit directe verband tussen de McCarthy campagne en de nieuwe buitenlandse politiek van Dean Acheson. Ze wezen op het merkwaardige feit dat het proces van Julius en Ethel Rosenberg precies samenviel met de oorlog in Korea, een oorlog die als legitiem aanvaard werd door de meerderheid van de bevolking. Ontroerend was de getuigenis van Robert Meeropol, een van de twee kinderen van de Rosenbergs, die wees op de directe samenwerking tussen de rechter en J. Edgar Hoover, de directeur van de FBI. In onlangs vrijgekomen documenten vindt men bewijzen dat de rechter al TIJDENS het proces overtuigd was van de schuld. Amerika had tastbare bewijzen van dit subversieve verraad nodig, en de Rosenbergs zouden daarvoor dienen. Tijdens die Koreaanse periode was het klimaat al zo veranderd, dat een objectief proces onmogelijk geworden was, en omgekeerd versterkte de executie bij de bevolking het gevoel van het reële "gevaar" dat de kommunisten voor de nationale veiligheid vormden. Milt Wolff, een veteraan van de Internationale Brigades in Spanje, sprak over de merkwaardige term "vroegrijpe antifascist", waarmee de uit Spanje teruggekeerde vrijwilligers werden begroet. De vervolging van deze veteranen, waarvan velen als militaire helden uit de Tweede Wereldoorlog terugkeerden, viel samen met de akkoorden tussen President Eisenhower en Franco en het oprichten van militaire US basissen in Spanje. De bevindingen van deze werkgroep waren overtuigend : de VSA waren klaar om een nieuwe rol in de wereld en tegenover de Sovjet—Unie te spelen, en konden zich daarom geen tegenspraak en protesten van binnen de muren veroorloven. Omgekeerd kon deze strategie ook gebruikt worden om de al te actieve kernen van de arbeidersbeweging uit te roeien, wat dan ook gebeurd is. Men kan het ene moeilijk zonder het andere begrijpen.

De transformatie van de Amerikaanse Arbeidersbeweging

Vanaf het einde van de vorige eeuw trachten twee totaal verschillende soorten vakbonden de Amerikaanse arbeiders te organiseren: de eksklusieve, op de privileges van geschoolde arbeiders of vakmannen gerichte "Crafts unions" (stielvakbonden zoals de AFL, American Federation of Labor) en de "Industrial unions" (industrievakbonden), die alle arbeiders en arbeidsters in een bedrijf samen willen organiseren in een "vertikale bond". De voorvechters van deze tweede opvatting kwamen uit de Europese socialistische en anarchistische traditie, en waren jarenlang actief in de IWW (Industrial Workers of the World), de anarchosyndicalisten die zowel het internationale revolutionaire aspect van de arbeidersbeweging als de ondeelbaarheid van politieke en sociale strijd voorstonden.

Het is dan ook normaal dat de eerste leden van de jonge Amerikaanse KP in de jaren '20 uit deze kringen kwamen. De traditie van militant, klassebewust syndikalisme werd dan opnieuw opgenomen in de CIO, en kon nu voor het eerst met succes de arbeiders van de zware industrie organiseren. Tijdens de depressie en de oorlog was die beweging zo machtig dat het patronaat zich in de hoek gedruwd voelde. Maar hun kans kwam tijdens het begin van de koude oorlog: ze wisten toch "wie" er achter de CIO en andere, onafhankelijke militante vakbonden stak. "Wie" had de automakers georganiseerd, en was min of meer in controle van de metaalarbeidersvakbond enz.² Geen echte Amerikaanse arbeiders, maar agenten van Moskou. Dit klinkt bijna lachwekkend in 1980, maar het was de beste manier om alle progressieven uit de leiding van die vakbonden te weren of buiten te gooien. In 1947 werd de Smith Act gestemd, waardoor leden van de Kommunistische Partij en "frontorganisaties" zich moesten laten registreren als "agenten van een buitenlandse mogendheid", op straffe van gevangenis. De McCarran Act maakte het onmogelijk voor leden van de KP ook maar één functie in een vakbond te hebben. Daardoor verloren de grote vakbonden hun meest efficiënte leiding, en werden die vakbonden zoals de United Electrical Workers (UE) uit de AFL—CIO gezet en in het defensief gedrongen. Men richtte een andere, openlijk antikommunistische vakbond op (IUE), en de oorspronkelijke vakbond verloor zijn invloed in de industrie. (Nog vorig jaar verspreidde het patronaat in een fabriek in Dayton pamfletten, waarin stond dat de leiding van de vakbond uit leden van de KP bestond, een tactiek die gelukkig niet meer zo vlot werkte als in 1955). Louis Goldblatt, vroeger voorzitter van de havenarbeidersvakbond, gaf het voorbeeld van Hawaï, waar de kranten tijdens een staking in 1951 elke dag op de voorpagina informatie brachten over de affiliatie van de stakingsleiders (sommigen waren inderdaad van de KP), maar ook een fictieve brief van een "dokwerker" aan Jozef Stalin, waarin de brave man dag na dag getrouw verslag uitbracht over zijn subversieve activiteit (de staking) aan de Grote Leider. Nog eens: dat kostte toen mensen hun job en hun loopbaan, hoe dwaas en primitief dat vandaag ook mag lijken.

En tijdens de ondervraging van vakbondsmensen werd nooit gevraagd, WAT ze precies in de vakbond gedaan hadden, maar — veel meer insinuerend — WAAROM (er moet iets achter dit harde werk en die devotie zitten, en wij weten wat).

Len Decaux, één van de vroegere organisatoren van de CIO en de auteur van een uitstekende autobiografie LABOR RADICAL, toonde aan dat het eigenlijke vuile werk niet zozeer door de reaktionaire pers werd verricht, want dat was men van de patroonspers gewoon. De FBI en de andere komitees gebruikten bij voorkeur andere leidende figuren in de vakbond, die nu tegen hun kollega's wilden getuigen. Men maakte vooral zoveel mogelijk gebruik van ex-kommunisten, die "van binnen uit" over de subversieve plannen en activiteiten in de partij kwamen vertellen, en die soms hun eigen job en vrijheid alleen op die manier konden redden... En wie zou er niet geloven dat zij, die het toch "allemaal zelf meegemaakt" hadden, de waarheid verdraaiden? De enige keren waar deze tactiek niet gelukt is, zijn die (weinig) bedrijven waar de meerderheid van de arbeiders zich tegen de nu gezuiverde nieuwe vakbondsleding gekeerd heeft en de terugkeer van een gebroed-roofd kollega gëeist hebben. Maar dat waren de uitzonderingen, want elk protest was op zich al een bewijs van medeplichtigheid, en voor je het wist, stond je naam de volgende dag op de voorpagina van een lokale krant: "Another Red discovered at General Motors Plant" (Nog een Rooie agitator op GM gevonden), met foto en alles erbij. De intimidatie was erg efficiënt.

Een ander negatief gevolg van die periode is het feit dat die kommunisten en linksen, die erin slaagden te blijven of na een paar jaar konden terugkeren, bijna nooit meer openlijk voor hun opinies konden uitkomen, en in het algemeen hun politieke activiteiten ofwel hadden opgegeven of zich tot aanvaardbare stellingnamen beperkten. Velen werkten binnen de Democratische partij voor een of andere niet al te reaktionaire kandidaat, en anderen bleven bescheiden maar loyale basis-militanten in hun vakbond. Eén van de vrouwen vertelde dat ze als kommunist uit een bedrijf gezet was en moest verhuizen. Toen ze in een andere fabriek opviel door haar degelijk werk, stelde de personeelschef een promotie voor, die ze moest weigeren uit vrees dat men dan uitleg zou gaan vragen over haar vroegere jobs: "Het laatste wat ik wou, was een promotie!"

Alleen de McCarthy periode kan het opvallende verschil tussen de Amerikaanse vakbonden toen en nu nog altijd verklaren.

De Burgerrechtenbeweging

Naast hun werk in de vakbonden waren de kommunisten ook een van de eerste en zeker de actiefste kracht in de beginnende "civil rights movement" (burgerrechtenbeweging), die we in Europa pas sedert de tijd van Martin Luther King en de marsen op Selma en Washington kennen. Deze moedige traditie verklaart ook waarom nog vandaag de gedecimeerde KP de enige marxistische partij of groep is

met een serieuze participatie door zwarten, een erfenis uit de periode toen de partijmilitanten in het CIVIL RIGHTS CONGRESS openlijk en effectief voor integratie van minderheidsgroepen in vakbonden en stadswijken vochten. De bekende auteur Jessica Mitford sprak in Berkeley over haar ervaringen uit die periode : een zwarte familie huurde een huis in een totaal blanke wijk, en de burens zouden proberen hen door allerlei plagerijen en vandalisme uit hun woning te verdrijven : vuilnisbakken werden omgegooid, hun ramen ingegooid, hun kinderen op weg naar school lastig gevallen. De mensen van het CRC zorgden dan voor een permanente bescherming door partijmilitanten, in dit geval meestal havenarbeiders uit San Francisco, terwijl anderen wekenlang op huisbezoek gingen en probeerden enkele burens mee in de waakcomitees te rekruteren. In de McCartyperiode was die deelname van kommunisten natuurlijk het eerste waar de rascisten op sprongen. Zo erg zelfs dat een van de belangrijkste vragen tijdens een ondervraging van een senaatscommissie of een FBI onderzoek altijd over "zwarte vrienden" en "gemengde avonden" in het huis van de verdachten ging. Een te grote belangstelling voor de rechten van de minderheden was een duidelijk teken van subversiteit. Op die manier werd ook de burgerrechtenbeweging jarenlang door heksenjacht en vrees geremd. En het is geen wonder dat de nieuwe Civil Rights beweging eerst in 1958, op het einde van deze periode, opnieuw kon beginnen met de busboykot in Birmingham, Alabama. Rosa Parks, de nu legendarisch geworden zwarte vrouw die weigerde haar plaats aan een blanke af te staan, het sein voor de beweging van dominee King, had een training gekregen op het Highlander Center in Tennessee, een van de vele volkshogescholen die in de jaren dertig en veertig door de partijmilitanten en andere linksen was opgericht. Maar pas nu durven historici van de beweging dit verband bekend maken, onder meer omdat de kommunisten er twintig jaar lang in alle talen over gezwegen, uit schrik dat zoiets de akties van King en de anderen zou kunnen schaden. Hetzelfde was het geval in de eerste pogingen om de Mexicaanse landarbeiders te organiseren in de periode van Steinbeck's DRUVEN DER GRAMSCHAP. Bert Corona, zelf een "chicano" (Mexicaans Amerikaan) en veteraan van de arbeidersbeweging, vertelde hoe de meest militante en efficiënte organisaties van de chicanos in de jaren vijftig vernietigd werden, vaak door deportatie van aktieve leiders over de Mexicaanse grens. Het feit dat deze geschiedenis nog grotendeels ongeschreven is en zeker niet door de meerderheid van de Amerikanen gekend is, heeft ook deze traditie gebroken, en een sociale strijd zonder traditie vervalt dan ook heel vaak in de fouten die men anders had kunnen vermijden. Want ook de nieuwe chicanobeweging van Cesar Chavez en de UNITED FARM WORKERS kon pas na het einde van de jaren vijftig beginnen.

Het patroon van de gebroken traditie

De ene werkgroep na de andere vertoonde hetzelfde patroon : onder de leiding of

op initiatief van de partij ontstonden een reeks bewegingen, die dan door de vervolging van de McCarthy periode vernietigd of jarenlang verlamd werden : de vredesbeweging, de strijd voor rassenintegratie, de strijd voor een militante vakbondsbeweging, zelfs de beweging voor vrouwenemancipatie. In de meeste gevallen is de kloof nog altijd zo groot, dat zelfs de deelnemers aan de nieuwe bewegingen, of het nu om "nieuw links" onder de studenten gaat of om de minderheidsgroepen, niets van hun eigen geschiedenis kennen. Daardoor werd de leemte vaak opgevuld door mensen die weinig of niets met de arbeidersbeweging gemeen hadden en dus ook moeite hadden en hebben om het verband tussen al deze bewegingen en klassenstrijd te zien. En dat leidde vaak tot een meer korporatistische opvatting van de sociale strijd : vrouwengroepen konden tegen zwarten of chicanos uitgespeeld worden, idealistische middenstandskinderen "ontdekten" de klassenstrijd op hun eentje en meenden dat ze heel weinig uit de "mislukkingen" van oud links te leren hadden, en zelfs militante arbeiders zonder klassenperspectief voelden zich vaak door de opkomst van minderheidsbewegingen bedreigd. En de heersende macht kon van die isolatie en onderlinge discussies alleen maar profiteren. En zo kwam het tot absurde noties als "black capitalism" en een separatistische vrouwenbeweging. Dit symposium is een van de eerste systematische pogingen om eindelijk de kloof van de verloren tradities te overbruggen en opnieuw te ontdekken hoezeer die bewegingen eigenlijk samenhangen en samen mochten vechten om iets te bereiken.

Kritiek en open vragen

Een aantal vragen bleven onaangeroerd of werden dit weekend slechts gedeeltelijk beantwoord :

- daar de partij bijna het monopolie over de sociale bewegingen van die tijd (1930-1946) had, konden een aantal vergissingen makkelijker worden verzwegen. Zo bijvoorbeeld het stilzwijgen van de KP toen de Japanse Amerikanen in 1942 in concentratiekampen werden verzameld, ook al woonden ze soms generaties lang in de USA en voelden ze zich volledig loyaal als staatsburgers. Om de strijd tegen het fascisme en de oorlogsinspanningen niet te schaden hield de partij zich in die tragische jaren afzijdig. Hoe kan zo iets in het vervolg vermeden worden ?

- De allereerste slachtoffers van de anti-kommunistische wetten waren een handvol leden van de SOCIALIST WORKERS PARTY, de trotskystische splintergroep. Toen zij aangehouden werden, deed de KP niets om hen te verdedigen, en die houding maakte het vervolg van de repressie dan ook veel makkelijker. Kan dat soort blindheid opnieuw gebeuren, nu "links" uit talrijke, elkaar bestrijdende groepen en groepjes bestaat ? De deelnemers aan het symposium geven hun fouten toe, maar legden uit dat in de ideologie van de Internationale die splintergroepen als "objectieve handlangers van het imperialisme" werden beschouwd en dus niet op de

solidariteit van de beweging konden rekenen.

- Ook in Europa werden de kommunisten en socialisten brutaal vervolgd, eerst onder de Duitse bezetting en daarna tijdens de koude oorlog. En toch zijn ze er in geslaagd opnieuw een belangrijke, in bepaalde landen zelfs leidende voorhoede van de sociale strijd te worden. Waarom is de toestand in de VSA nu twintig jaar na McCarthy nog niet veel veranderd, zeker niet in de vakbonds beweging? In de discussies werd erop gewezen dat de vrees voor vervolging zo diep geworteld is, dat zelfs actieve partijmilitanten binnen vakbond of burgerrechtengroepen bijna nooit hun politieke affiliatie bekend maken, zodat de discussie rond fundamentele begrippen als socialisme en de rol van de staat weinig of nooit aan bod komt. En degenen die het wel doen, zoals de kleine maoïstische partijtjes, zijn zo'n karikatuur van het marxisme dat de meerderheid van de arbeiders zich erdoor afgestoten voelt. Het recente verkiezingsplatform van de KP (en zelfs van de Socialist Workers Party) hebben het meer over de brede democratische coalitie dan over de fundamentele problemen. Tactisch kan dat korrekt zijn, maar dat versterkt de tegenstelling tussen een eerder reformistisch programma naar buiten en een nogal dogmatisch "stalinistische" ideologie naar binnen. Naar buiten is er weinig ideologische discussie met anderen, en binnen de partij vandaag worden hete ijzers zoals de partijdemocratie en de rol van de Sovjet-Unie niet principieel aangepakt. Deze vragen blijven na het symposium hangen, maar belangrijker op dit ogenblik is wel dat er een begin gemaakt werd aan de levensnoodzakelijke dialoog tussen de generaties, een dialoog die zonder de kennis van de geschiedenis onmogelijk was. In die zin was dit weekend niet alleen verrijkend en soms ontroerend, maar tevens hoopvol op langere termijn.

BERKELEY, OKTOBER 1980